

ALMANYA'DAKİ TÜRK GÖÇMEN AİLELERDE İKİ DİLLİLİĞİN KÜLTÜREL KİMLİK VE AİLE İÇİ İLETİŞİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Mehmet Bingöl

International Burch University, Bosnia and Herzegovina

Elif Derya Özdemir

SDU University, Kazakhstan

Özet: Göç, bireylerin dil kullanımı, kimlik inşası ve aile içi iletişim dinamikleri üzerinde derin etkiler yaratan sosyo-kültürel bir olgudur. Almanya'da yaşayan Türk kökenli göçmen bireyler, iki dillilik bağlamında hem anadil olan Türkçeyi hem de içinde yaşadıkları toplumun dili olan Almancayı çeşitli düzeylerde edinmekte ve kullanmaktadır. Bu çalışma, Almanya'nın Gelsenkirchen kentinde yaşayan birinci, ikinci ve üçüncü kuşak Türk göçmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere dayanarak, iki dilliliğin kuşaklar arası kültürel aktarım ve aile içi iletişim üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım temelinde yürütülen çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, birinci kuşak bireyler Türkçeye sıkı sıkıya bağlı kalırken, ikinci kuşak çift dilliliği bağlamsal olarak geliştirmiştir; üçüncü kuşak ise Almancayı baskın dil olarak benimsemiştir. Aile içinde Türkçenin daha yoğun kullanıldığı, buna karşın okul, arkadaş çevresi ve dijital alanlarda Almancanın ön plana çıktığı görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğu kendilerini hem Türk hem Alman kültürüne ait hissederek çift yönlü bir kimlik geliştirmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, iki dilliliğin yalnızca bir iletişim biçimi değil, aynı zamanda kimlik oluşumu ve kültürel aidiyet açısından belirleyici bir unsur olduğu sonucuna varılmıştır. Türkçenin kuşaklar arasında sürdürülebilir şekilde aktarılması, kültürel süreklilik ve kimlik inşası açısından önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, göçmen topluluklara yönelik dil politikalarının ve aile içi dil kullanımına ilişkin farkındalık çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Aile içi iletişim; Almanya'daki Türkler; Göç; İki dillilik; Kültürel kimlik

Giriş

Göç, sadece fiziksel bir yer değişikliği değil; aynı zamanda kültürel, sosyal ve dilsel bir dönüşüm sürecidir. Dil göçmen bireyler üzerinde, kimliğin inşasında, kültürel değerlerin aktarımında ve toplumla uyum sağlama süreçlerinde önemli bir rol oynar. Aksan'a (1979) göre, "dil, toplumların düşünce yapısını ve kültürel kimliğini şekillendiren temel bir araçtır" (s. 12).

1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya başlayan iş gücü göçüyle birlikte Almanya'da büyük bir Türk topluluğu oluşmuştur. Bu topluluk zamanla kalıcı hâle gelmiş ve birinci kuşaktan dördüncü kuşağa kadar uzanan bir yapı meydana gelmiştir. Bu kuşaklar, hem Türk kültürünü hem de Alman toplumunu deneyimleyerek iki dilliliği günlük yaşamın doğal bir parçası olarak benimsemiştir.

İki dillilik, bireyin sosyal, kültürel ve duygusal bağlamlara göre farklı dilleri kullanabilme yeteneğidir. Göçmen ailelerde bu durum, sadece iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda aidiyet duygusunun şekillendiği bir alan olarak ortaya çıkar. Zaman içinde kuşaklar arasında dil kullanımı farklılaşmakta; ilk kuşakta anadile sıkı bağlılık gözlenirken, sonraki kuşaklarda ev dışındaki yaşamın gereklilikleri doğrultusunda göç edilen ülkenin dili ön plana çıkmaktadır. Almanya’da büyüyen ikinci ve üçüncü kuşak Türkler için Almanca, eğitim ve sosyal çevrede birincil dil hâline gelirken; Türkçe daha çok aile içi bağları ve kültürel mirası sürdüren bir unsur olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışma, Almanya’nın Gelsenkirchen kentinde yaşayan Türk kökenli bireylerin iki dillilik deneyimlerini, aile içindeki dil kullanım tercihlerine ve bu tercihlerle şekillenen kültürel kimlik algılarına odaklanmaktadır. Araştırma, bireylerin hangi dili ne zaman ve ne şekilde tercih ettiklerini anlamayı ve bu tercihler doğrultusunda kuşaklar arası farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

İki Dillilik ve Kimlik Bağlamı

Dil, bireyin yalnızca iletişim kurma aracı değil; aynı zamanda kimliğini inşa etme, toplumda yer edinme ve kültürel aidiyetini sürdürme sürecinde kritik bir rol oynar. Göçmen topluluklarda ise bu süreç çok daha karmaşık hâle gelmekte; bireyler, farklı kültürel kodlar arasında denge kurmaya çalışırken dil tercihleri, kimliklerinin önemli bir göstergesine dönüşmektedir. Avrupa Konseyi Modern Diller Merkezi’nin (ECML, 2024) verilerine göre, günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası iki ya da daha fazla dili etkin biçimde kullanmaktadır.

Almanya’da yaşayan Türk göçmenler açısından değerlendirildiğinde, iki dillilik deneyimi kuşaklara göre belirgin biçimde değişmektedir. İlk kuşakta Türkçeye bağlılık güçlü biçimde sürerken, sonraki kuşaklarda bu bağlılık, günlük yaşamın gereklerine bağlı olarak esnek ve bağlama duyarlı bir biçim almaktadır. Özellikle üçüncü kuşakta, Almanca çoğu alanda baskın hâle gelirken Türkçe, daha çok aile içi iletişim ve duygusal ifade aracı olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışma, dilin yalnızca işlevsel değil; aynı zamanda kimliksel ve kültürel yönlerini de ele alarak, Almanya’daki Türk kökenli bireylerin iki dillilik deneyimlerinin toplumsal ve bireysel etkilerini incelemektedir. Kuşaklar boyunca değişen dilsel tercihler, bireylerin hem kendi kültürel miraslarıyla bağlarını hem de bulundukları toplumla olan etkileşim biçimlerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda iki dillilik, bir dil edinimi sürecinden öte, göçmen bireyin kültürel konumlanışını da belirleyen çok katmanlı bir olgudur.

Almanya’daki Türk Varlığı ve Araştırmanın Gerekçesi

1961 yılında imzalanan iş gücü anlaşmasıyla Türkiye’den Almanya’ya başlayan göç hareketi, başlangıçta geçici olarak öngörülmüş olsa da zamanla kalıcı hâle gelmiş; bugün dördüncü kuşağa ulaşan geniş bir Türk diasporasının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özdemir ve Coştu’ya (2021) göre, Almanya’daki Türk kökenli nüfus yaklaşık 3 milyona ulaşmış olup, bu sayı ülke nüfusunun yaklaşık %3,5’ine karşılık gelmektedir. Bu oran, Türkçenin ve Türk kültürel mirasının Almanya’daki toplumsal yapıyla ne denli bütünleştiğini ortaya koymaktadır.

Günümüzde Almanya’da doğup büyüyen ikinci ve üçüncü kuşak bireyler açısından dil, yalnızca geçmişle kurulan bir bağ değil; aynı zamanda toplumsal hareketlilik, kimlik inşası ve aidiyet hissi açısından işlevsel bir araç konumundadır. Ancak bu süreç, dilsel asimilasyon riskini de beraberinde getirmektedir. Aktürkoğlu ve Özaydınlık (2017), Türk çocuklarının okul ortamında Almanca, evde ise Türkçe ya da karışık dil kullanmaları nedeniyle her iki dile tam anlamıyla hâkim olamadıklarını belirtmektedir (s. 2350).

Ele alınan konu çerçevesinde, Almanya’nın Gelsenkirchen kentinde yaşayan Türk kökenli bireylerle yapılan görüşmelere dayanarak kuşaklar arası dil aktarımı, aile içindeki iletişim dinamikleri ve kültürel kimlik algısı irdelenmiştir. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşakların dilsel deneyimleri derinlemesine incelenerek, Türkçenin hangi sosyal bağlamlarda kullanımını sürdürdüğü, Almanca karşısındaki konumu ve iki dilliliğin bireyler üzerindeki psikososyal etkileri analiz edilmiştir.

Yanıtlanması hedeflenen temel sorular şu şekildedir:

- İkinci ve üçüncü kuşak bireyler, Türkçeye ek olarak hangi dili/dilleri hangi düzeyde kullanmaktadır?
- Aile içindeki iletişimde hangi dil tercih edilmektedir?
- Günlük yaşamda (okul, arkadaş çevresi, dijital medya) baskın olarak hangi dil kullanılmaktadır?
- Katılımcılar, Türkçe ve Almanca’yı birlikte veya karışık biçimde kullanmakta mıdır?
- İki dillilik, bireylerin kültürel kimlik algısını ve aidiyet duygusunu nasıl etkilemektedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu metinde, niteliksel yöntemlerden durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Söz konusu desen, bireylerin belirli bir olguyu gerçek yaşam koşulları içinde nasıl deneyimlediğini kapsamlı biçimde ortaya koymayı amaçlar (Creswell, 2013). Katılımcıların yaşantılarına, düşünce yapılarına ve algılarına doğrudan ulaşma imkânı sunduğu için uygun bulunmuştur. Yıldırım ve Şimşek’e (2011) göre, nitel yöntemler, olgu ve olayların doğal ortamda, bireylerin bakış açıları doğrultusunda anlamlandırılmasına olanak tanır (s. 39).

Çalışmanın odak noktası, Almanya’da doğmuş ya da büyümüş Türk kökenli ikinci ve üçüncü kuşak bireylerin iki dillilikle ilgili kişisel deneyimlerini anlamaktır. Katılımcıların yaşam öyküleri aracılığıyla, dil tercihlerinin aile içi iletişim süreçlerine ve kültürel kimlik algılarına nasıl yansıdığı analiz edilmiştir. Bu nedenle, bireysel yaşantıların anlamlandırılmasına odaklanan fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin kendi dünyalarını nasıl tanımladıklarını ve dili bu süreçte nasıl konumlandıklarını anlamaya imkân tanımaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, Almanya’nın Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde bulunan Gelsenkirchen kentinde yaşayan Türk kökenli göçmen bireyler oluşturmaktadır. Bu kent, Almanya’daki Türk diasporasının yoğunlukla bulunduğu bölgelerden biri olup, kuşaklar arası dilsel ve kültürel değişimlerin gözlemlenebileceği sosyo-demografik özelliklere sahiptir. Çalışmada, Almanya doğumlu veya çok küçük yaşlarda bu ülkeye göç etmiş olan ikinci ve üçüncü kuşaktan

bireyler örnekleme dahil edilmiştir. Katılımcılar, hem kentteki Türk topluluğunun temsiliyetini sağlamak hem de çeşitli yaş, cinsiyet ve eğitim düzeylerini kapsamak amacıyla seçilmiştir.

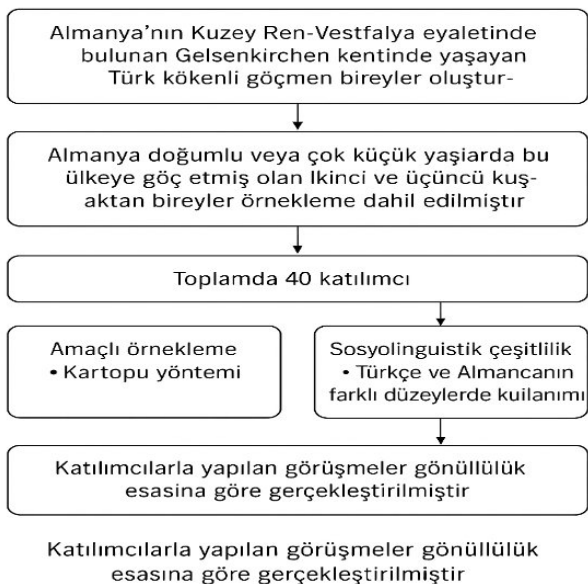
Toplamda 40 katılımcı ile çalışılmış olup, yaşları 18 ile 50 arasında değişmektedir. Katılımcıların %60'ı kadın, %40'ı erkektir. Cinsiyet ve yaş dağılımındaki bu çeşitlilik, farklı kuşakların ve toplumsal rollerin dilsel deneyimlerine ışık tutma açısından önem taşımaktadır. Bu tür çalışmaların örneklem yapısında çeşitliliğin bulunması, elde edilen verilerin daha bütüncül biçimde değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2018).

Örneklem seçiminde, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan amaçlı örnekleme stratejisi ile birlikte kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amaçlarına en uygun bilgiye sahip bireylerin seçilmesini sağlar (Patton, 2002). Kartopu yöntemi ise başlangıçta belirlenen bireylerin, benzer niteliklere sahip diğer kişileri önermeleri esasına dayanır ve özellikle belirli topluluklara ulaşmada oldukça etkilidir (Noy, 2008). Bu yöntemle, dil ve kültürel kimlik gibi hassas konularda daha güvenilir ve açık ifadelerin elde edilmesi hedeflenmiştir.

Ayrıca, örneklemin belirlenmesinde sosyolinguistik çeşitlilik göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların hepsi hem Türkçe hem de Almanca dillerini farklı düzeylerde kullanmaktadır. Bu çeşitlilik, çift dillilik olgusunun farklı görünümelerini ortaya koymada önemli bir avantaj sağlamaktadır. Nitekim Maxwell (2013), nitel araştırmalarda örneklem niteliğinin, nicelikten çok daha belirleyici olduğunu ve veri zenginliği açısından temsiliyetin ötesine geçen bir katkı sunduğunu vurgulamaktadır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler, gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere katılan bireylerin araştırma konusuna olan ilgisi ve kişisel deneyimlerini paylaşmaya açık olmaları, elde edilen verilerin güvenilirliğini artırmıştır. Bu süreçte, katılımcı haklarına saygı gösterilmiş, etik kurallara riayet edilmiştir (Tracy, 2010).

Şekil 1. Araştırmanın Evren ve Örneklem Yapısı

Tablo 1 Araştırmanın Evren ve Örneklem Yapısı

Bu şema, araştırmanın evreninden örneklem grubuna uzanan süreci sade ve görsel bir biçimde sunmaktadır. En üstte yer alan “Araştırma Evreni” kutusu, Almanya’nın Gelsenkirchen kentinde yaşayan Türk kökenli bireyleri temsil etmektedir. Bu evren içinden, belirli ölçütlere göre seçilmiş olan “Araştırma Örneklemi” alt kademede gösterilmektedir.

Örneklem seçiminde, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemlerinin birlikte kullanıldığı belirtilmiştir. Amaçlı örnekleme, bilgi zenginliği taşıyan bireylerin seçilmesini sağlarken; kartopu örnekleme, ilk katılımcıların benzer özelliklere sahip diğer bireyleri yönlendirmesiyle örneklemin genişletilmesini sağlamıştır.

Bu yapı sayesinde, araştırmada farklı kuşaklardan (özellikle 2. ve 3. kuşak) gelen, yaş, cinsiyet ve dil yeterliliği bakımından çeşitli bireylerin görüşlerine ulaşılmış ve bu, çalışmanın temsil gücünü artırmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, katılımcıların dil tercihleri, aile içi iletişim alışkanlıkları ve kültürel kimlik algılarına yönelik sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, nitel araştırmalar için uygun soru yapısına göre hazırlanmış olup, bireylerin iki dillilik deneyimlerini kendi sözlü anlatımlarıyla ifade edebilecekleri açık uçlu sorular içermektedir.

Görüşme soruları hazırlanırken, daha önce benzer konuda yapılmış akademik çalışmalar incelenmiş ve özellikle Altıparmak Yılmaz (2018) tarafından geliştirilen anket soruları temel alınarak yapılandırılmıştır.. Sorular, uzman görüşü alınarak uyarlanmış, sadeleştirilmiş ve Almanya’daki Türk kökenli ikinci ve üçüncü kuşak bireylerin yaşam koşullarına uygun hale getirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların izniyle sesli olarak kaydedilmiş ve daha sonra yazıya dökülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, Almanya’nın Gelsenkirchen kentinde yaşayan 40 Türk kökenli ikinci ve üçüncü kuşak birey ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşmeler birebir veya çevrim içi platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmiş, ortalama 20–30 dakika sürmüştür. Katılımcı seçimi tamamen isteğe bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve her bireyle ayrı görüşmeler yapılmıştır.

Toplanan veriler, *betimsel analiz* yöntemi ile çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011), betimsel analizi “elde edilen verilerin önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde özetlenmesi ve yorumlanması süreci” olarak tanımlamaktadır (s. 39). Bu çalışmada da görüşme sorularına verilen yanıtlar temalar hâlinde sınıflandırılmış; “dil kullanımı”, “aile içi iletişim”, “kültürel kimlik algısı” ve “kuşaklar arası farklılıklar” başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Veri çözümleme sürecinde, içeriklerin sistemli bir biçimde kategorilere ayrılması sağlanmış ve temsili alıntılarla desteklenmiştir. Görüşme kayıtları Excel programına aktarılarak, her bir temanın sıklığı ve oranı analiz edilmiş; bu sayede nitel bulgular hem anlatı hem de sayısal verilerle desteklenmiştir. Bu yaklaşım, verilerin daha anlaşılır ve sistemli şekilde sunulmasını sağlamıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın hedef kitlesini, Almanya'nın Gelsenkirchen kentinde yaşayan Türk kökenli bireyler oluşturmaktadır. Bu kitle içerisinde Almanya doğumlu ve ikinci ya da üçüncü kuşaktan olan toplam 40 kişi, belirlenen ölçütler doğrultusunda seçilmiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 50 arasında değişmekte olup, örneklem grubunda hem kadın hem erkek bireyler yer almaktadır.

Katılımcı seçiminde, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemle ilgili olarak Okumuş (2010), süreci "başlangıçta belirlenen kişilerin, benzer özellikler taşıyan diğer bireyleri sürece dâhil etmesiyle örneklemin genişletilmesi" şeklinde tanımlamaktadır. Bu sayede farklı yaş gruplarından ve demografik özelliklerden bireylere ulaşmak mümkün olmuştur.

Veri toplama sürecinde, yarı yapılandırılmış görüşmeler temel araç olarak kullanılmıştır. Katılımcıların izniyle sesli olarak kaydedilen görüşmeler daha sonra yazıya aktarılmış; elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle sistematik biçimde çözümlenmiştir. Bulgular, "dil tercihleri", "kimlik algısı" ve "aile içi iletişim" başlıkları altında tematik olarak sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Tablo 2'de araştırmaya katılan 40 kişinin cinsiyet dağılımı gösterilmektedir. Katılımcıların %60'ı kadın, %40'ı erkektir. Cinsiyetler arasında tam bir denge sağlanamasa da, her iki gruptan bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır.

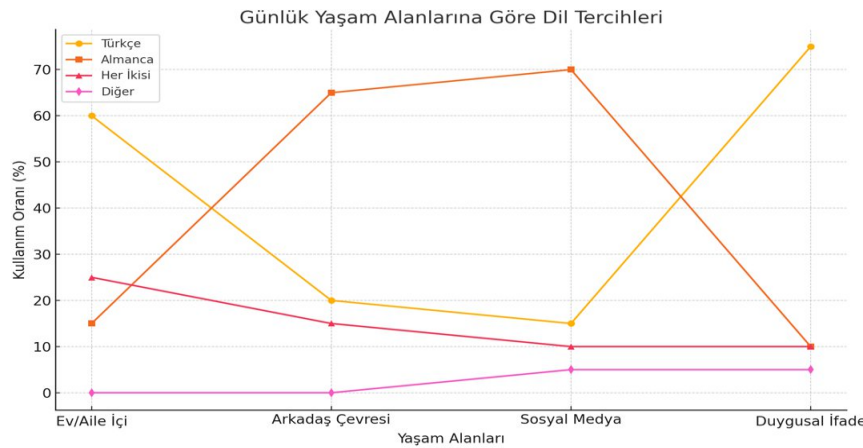
Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde (%)
18-25 yaş	10	25.0
26-35 yaş	18	45.0
36-45 yaş	9	22.5
46 ve üzeri	3	7.5
Toplam (18-50 yaş)	40	100.0

Tablo 3. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Tablo 3'te sunulan veriler, araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre dağılımını ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı 26–35 yaş aralığında (%45) yer almakta, bunu 18–25 yaş grubundaki bireyler (%25) ve 36–45 yaş grubundakiler (%22,5) izlemektedir. En düşük temsil oranı ise 46 yaş ve üzeri katılımcılara (%7,5) aittir. Genel olarak değerlendirildiğinde, örneklemin %92,5'inin 18–45 yaş arasında yer aldığı ve araştırmanın odaklandığı ikinci ve üçüncü kuşak bireyleri temsil etme açısından uygun bir dağılım sunduğu söylenebilir. Yaş aralığının 18–50 ile sınırlı tutulmuş olması, hem genç yetişkinlerin hem de orta yaş grubunun görüşlerine ulaşılmasını mümkün kılmıştır. Bu durum, kuşaklar arası dil kullanım farklarını analiz etmede veri çeşitliliği açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Günlük Yaşamda Dil Kullanımı ve İfade Dili Tercihleri

Bu bölümde, katılımcıların günlük yaşamlarında hangi dili hangi bağlamda tercih ettikleri ve kendilerini ifade etmede hangi dili daha baskın kullandıkları incelenmiştir. Katılımcılara okul, iş, sosyal medya, aile ve arkadaş ortamı gibi farklı alanlarda hangi dili daha sık kullandıkları sorulmuştur. Ayrıca duygusal ifadeler (duâ, müzik, kişisel düşünceler vb.) sırasında hangi dili tercih ettikleri de değerlendirilmiştir.

Tablo 4. Günlük yaşam alanlarına göre dil tercihleri

Tablo 4. incelendiğinde, katılımcıların ev ortamında çoğunlukla Türkçeyi tercih ettiği (%60), buna karşın arkadaş çevresi ve sosyal medya gibi sosyal alanlarda Almancanın baskın hale geldiği (%65–70) görülmektedir. Özellikle

duygusal ifadelerde Türkçenin %75 oranında tercih edilmesi, anadil ile kurulan duygusal bağın devam ettiğini göstermektedir. Bu veriler, iki dilliliğin sadece iletişimsel değil, duygusal ve kültürel yönleri de sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların %25'inin ev ortamında her iki dili birden kullandığını belirtmesi, aile içinde çift dillilik pratiğinin doğal hâle geldiğini göstermektedir. Sosyal medya kullanımında Türkçenin düşük seviyede kalması ise dijital ortamlarda Almanca'nın daha baskın olduğunu göstermektedir.

Sosyal Ortamlarda Tercih Edilen Dil Kombinasyonları

Bu bölümde, Almanya'da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşaktan Türk bireylerin sosyal ortamlarda (aile, akraba ve arkadaş çevresi) tercih ettikleri dil kombinasyonları analiz edilmiştir. Katılımcılara hangi ortamda hangi dili daha yoğun kullandıkları sorulmuş ve ortaya çıkan veriler çeşitli sosyolinguistik eğilimleri yansıtmaktadır.

Ortam	Yalnızca Türkçe (%)	Yalnızca Almanca (%)	Türkçe + Almanca (%)	Türkçe + Almanca + İngilizce (%)
Aile	58,6%	5,9%	35,5%	0,0%
Akraba	81,3%	3,0%	15,8%	0,0%
Arkadaş	17,2%	43,8%	30,0%	7,9%

Tablo 5 Sosyal Ortamlarda Kullanılan Dil Kombinasyonları

Tabloya göre, aile ortamında Türkçenin baskın olduğu (%58,6), ancak önemli bir oranda çift dilli kullanım da (%35,5) mevcut olduğu görülmektedir. Almanca'nın ev içindeki düşük oranlı kullanımı (%5,9), genellikle kardeşler arası ya da okul etkisindeki dil pratiklerini yansıtmaktadır. Bu bulgu, Çakır (2016)'nın, çocukların evde Türkçe, okulda ise Almanca kullandıklarını belirttiği çalışmasıyla örtüşmektedir.

Akraba çevresinde ise Türkçenin daha da baskın olduğu gözlenmektedir (%81,3). Bu, akrabalık ilişkilerinin geleneksel ve kültürel değerlerle iç içe olduğu ortamlarda, anadilin güçlü bir kültürel aktarım aracı olarak yaşatıldığını ortaya koymaktadır. Hasdemir, Karabeyeser ve Karakoç (2023) da benzer şekilde, Türkçenin ev ve akraba ortamında daha aktif kullanıldığını belirtmişlerdir.

Arkadaş çevresine gelindiğinde ise baskın dilin Almancaya kaydığı açıkça görülmektedir (%43,8 Almanca, %30 karışık kullanım). Bu durum, ikinci ve üçüncü kuşak bireylerin sosyal çevrelerinde daha çok Almanca kullanmak zorunda kaldıklarını göstermektedir. Yasil ve Bakır (2022)'nin de belirttiği üzere, "Almanya'da yetişen çocukların sosyal çevreleriyle ve okul ortamında baskın dili tercih etmeleri, zamanla anadile olan mesafeyi artırmaktadır."

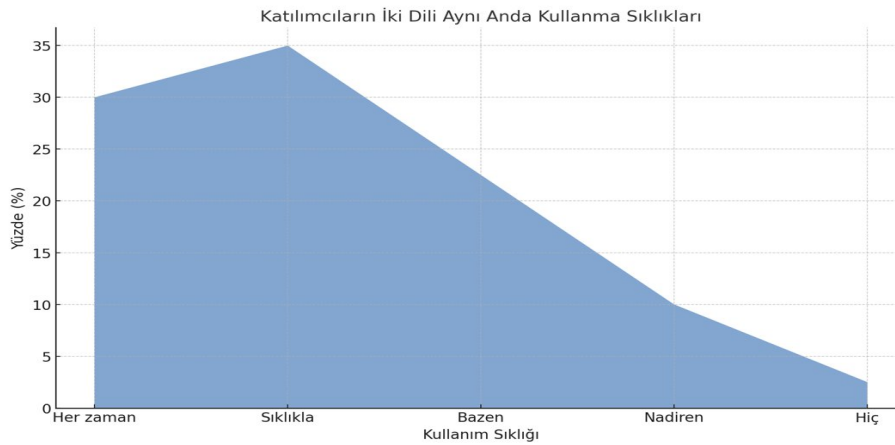
Katılımcıların bir kısmı (%7,9), Türkçe, Almanca ve İngilizceyi bir arada kullandıklarını ifade etmiştir. Bu durum, sadece iki dillilik değil, aynı zamanda çok dillilik (multilingualism) olgusunun da göçmen bireyler arasında

yaygınlaştığını göstermektedir. Bu tür çok dilli pratikler, bireylerin sosyal uyum stratejilerinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, Almanya’da yaşayan Türk kökenli bireylerin, sosyal bağlamlara göre değişen esnek dil tercihleri geliştirdikleri görülmektedir. Özellikle arkadaş çevresinde Almanca’nın tercih edilmesi, toplumsal entegrasyonun bir parçası olarak yorumlanabilirken; Aile ve akraba çevresinde Türkçenin tercih edilmesi, kültürel mirasın kuşaklar arasında aktarılmaya devam ettiğini ortaya koyar.

Katılımcıların İki Dili Aynı Anda Kullanma Sıklıkları

Bu bölümde, Almanya’da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşaktan Türk bireylerin iki dili (Türkçe ve Almanca) aynı anda kullanma sıklıkları analiz edilmiştir. Katılımcılara günlük konuşmalarında Türkçe konuşurken Almanca kelimelere yer verip vermedikleri ve bunun ne sıklıkla gerçekleştiği sorulmuştur. Bu tür kod değiştirme (code-switching) davranışları, çift dillilik ortamlarında oldukça yaygın bir iletişim stratejisidir.

Tablo 6. Katılımcıların iki dili eşzamanlı kullanma düzeylerine göre dağılımı

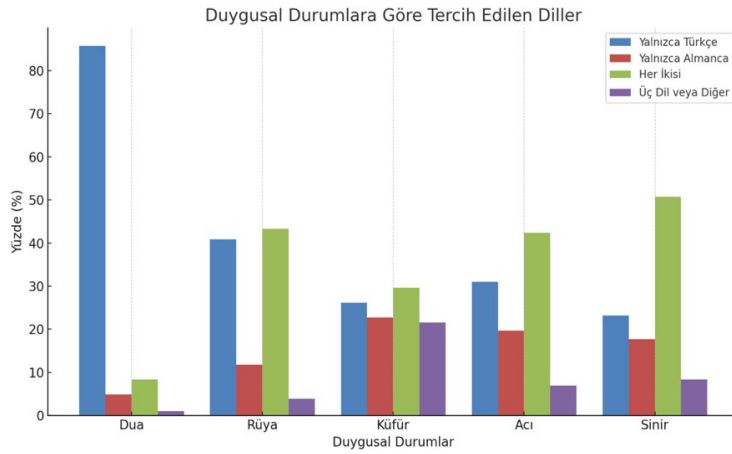
Tablo 6’ e göre, katılımcıların büyük bir kısmı (%65), Türkçe konuşurken sık sık ya da sürekli olarak Almanca kelimelere başvurduklarını belirtmiştir. Bu bulgu, Almanya’da yetişen kuşaklar arasında çift dillilik pratiğinin gündelik iletişimin doğal bir parçası hâline geldiğini ortaya koyar. Dilin bu şekilde melezleşmesi, özellikle okul ortamı, sosyal medya kullanımı ve arkadaş ilişkilerinde daha belirgin bir biçimde öne çıkmaktadır.

Ertem (2013), dilin sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kimliğin bir göstergesi olduğunu belirtir. Katılımcıların iki dili aynı anda kullanmaları, hem Türk kimliklerini koruma hem de Almanca’yla sosyal entegrasyon sağlama arasında kurdukları dengeyi yansıtmaktadır. Bu da dilin, bireyin sosyal ve kültürel aidiyetinde nasıl bir rol oynadığını gözler önüne serer.

Pilancı (2009), üçüncü kuşakta dil karışıklığının yaygınlaştığını ve bunun hem anadil hâkimiyetini hem de iletişim bütünlüğünü zamanla zayıflatabileceğini vurgulamıştır. Bu bulgular, Türkçeye olan maruz kalma oranının azalmasıyla doğrudan ilişkilidir.

Duygusal Durumlara Göre Dil Tercihleri: Tepkisel İfade Biçimlerinde Anadil ve Almanca'nın Rolü

Bu bölümde, Almanya'da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşaktan Türk bireylerin günlük hayattaki duygusal ve refleksif anlarda (sinirlenme, acı hissetme, dua etme, küfür, rüya görme gibi) hangi dili kullandıkları araştırılmıştır. Bu tür durumlar, bireyin bilinçaltında baskın olan dil yapısını ve kültürel aidiyet düzeyini yansıttığı için, anadil kullanımının derinlemesine analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Tablo 7. Duygusal Durumlara Göre Tercih Edilen Diller (Özet Yüzde)

Grafikte sunulan bulgular, Almanya'da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşak Türk bireylerin **duygusal reflekslerde dil tercihlerinin bağlama göre büyük farklılıklar gösterdiğini** ortaya koymaktadır. **Dua gibi dini ve kültürel olarak geleneksel nitelik taşıyan durumlarda**, Türkçe belirgin bir üstünlük göstermektedir (%85,7). Bu oran, **Aksan'ın (1979)** duyguların ve bilinçaltının dili anadildir” tezini doğrular niteliktedir. Katılımcıların dua ederken Türkçeyi tercih etmesi, anadilin hâlâ içsel ve kutsal sayılan bağlamlarda güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

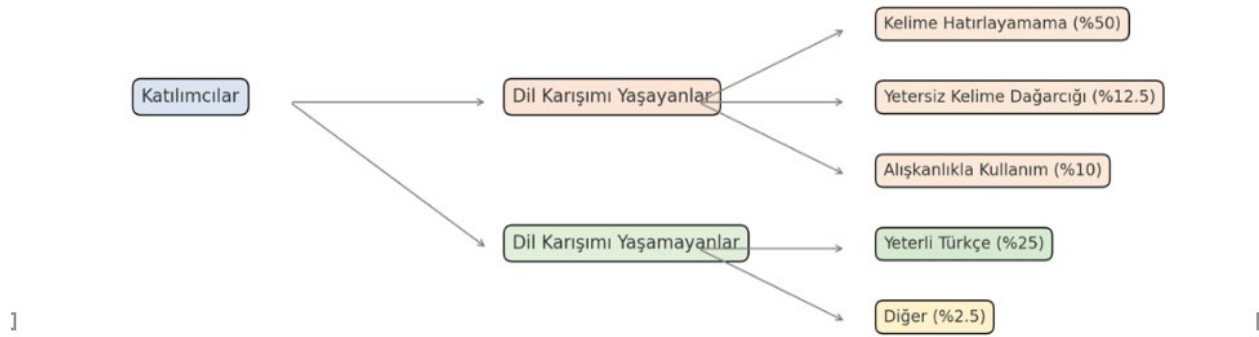
Bununla birlikte, rüya görme gibi bilinçaltı süreçlerde Türkçe ve Almanca tercihi hemen hemen eşit dağılmıştır (Türkçe %40,9 – Her iki dil %43,3). Bu bulgu, Almanca, zamanla yalnızca dışsal bir iletişim aracı olmanın ötesine geçerek, bireylerin düşünce yapısına ve bilinçaltı süreçlerine de etki etmeye başlamıştır. Ertem'in (2013) vurguladığı üzere, anadil kültürel sürekliliğin temelini oluştururken; Almanca'nın zihinsel alanda dahi yaygınlık kazanması, bu sürekliliğin zayıflamasına neden olabilecek bir dönüşüm olarak değerlendirilebilir.

Küfür, canı yanma ve sinirlenme gibi spontan ve yoğun duygusal anlarda ise hem Türkçe hem Almanca'nın birlikte kullanıldığı, hatta bu iki dilin yanında İngilizceyi de içeren çok dilli ifadelerin yaygınlaştığı dikkat çekmektedir (örneğin: sinirlenmede %50,7 “her iki dil”, %8,4 üç dil kullanımı). Bu tür karma dil kullanımları, göçmen bireylerin

içinde bulundukları çok dilli çevreyi benimsediklerini ve bu etkileşim sonucunda refleksif dil davranışlarının da biçim değiştirdiğini ortaya koyar. Şengül ve Çetin'in (2022) elde ettiği bulgular, mevcut verileri destekler niteliktedir. Söz konusu araştırmada, Almanya'da yetişen Türk çocuklarının anadilleriyle kurdukları bağın özellikle sosyal ve duygusal alanlarda zayıfladığı belirtilmiştir. Bu makaledeki grafiksel verilerle birlikte ele alındığında, Türkçenin hâlen kültürel kimliğin temel unsurlarından biri olmayı sürdürdüğü; ancak üçüncü kuşakta Almanca'nın, günlük yaşamda, duygusal tepkilerde ve bilinçaltı dil süreçlerinde giderek daha baskın bir konuma yerleştiği açıkça anlaşılmaktadır.

İfade Yetkinliği Açısından Diller Arası Geçiş: Zorunluluk mu, Alışkanlık mı?

Bu bölümde, Almanya'da doğmuş ve büyümüş ikinci ile üçüncü kuşak Türk bireylerin Türkçe ve Almanca'yı birlikte kullanma eğilimlerinin ardındaki nedenler incelenmiştir. Katılımcılardan, hangi koşullarda ve ne tür gerekçelerle iki dili karıştırdıklarını açıklamaları istenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen yanıtlar, hem bireylerin dilsel yeterlilik düzeyleri hem de içinde bulundukları sosyolinguistik çevrenin etkileri hakkında önemli veriler sunmaktadır.

Tablo 8 iki dillilik bağlamında katılımcıların dil karışımı nedenlerine göre dağılımı

Şemadaki veriler, Almanya'da doğup büyümüş ikinci ve üçüncü kuşaktan Türk kökenli bireylerin büyük bir bölümünün (%72,5) Türkçe ve Almancayı karışık biçimde kullandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, çift dilliliğin yalnızca bilişsel bir yetkinlikten ibaret olmadığını; aynı zamanda yerleşik bir iletişim biçimi ve sosyo-kültürel bir alışkanlık olarak benimsendiğini açıkça ortaya koyar.

Grafikte öne çıkan başlıca kategori, katılımcıların %50'sinin "kelime hatırlayamama nedeniyle Almancayı tercih ettiklerini" ifade etmesidir. Bu durum, bireylerin bazı kavramların Türkçedeki karşılıklarına hızlıca ulaşamaması sonucu, düşünce akışını kesintiye uğratmamak için otomatik olarak Almancaya yöneldiklerini ortaya koyar. Yasil ve Bakır'ın (2022) araştırmasında da benzer bir değerlendirme yapılmış; çok dilli bireylerin, düşünme hızına en uygun kelimeyi ulaşılabilir olan dilde aradıkları belirtilmiştir.

İkinci sırada yer alan %12,5'lik oran ise "Türkçedeki kelime dağarcığının yetersizliği"ni işaret etmektedir. Bu bulgu, bazı bireyler açısından Almanca'nın daha işlevsel ve gelişmiş bir iletişim aracı hâline geldiğine işaret eder. Nitekim Demirağ ve Kakişım (2018), üçüncü kuşakta Türkçenin neredeyse "yardımcı dil" konumuna gerilediğini

vurgulamaktadır. Bu durum, anadile yönelik bilinç düzeyinin zayıfladığını ve dilssel asimilasyonun hız kazandığını düşündürmektedir.

Dikkat çeken bir başka grup ise %10'luk oranla “refleksif ve alışkanlıkla karışık kullanım” bildiren katılımcılardır. Bu bireyler için iki dili birlikte kullanmak artık zorunluluktan ziyade gündelik yaşamın doğal bir parçasına dönüşmüştür. Pilancı'nın (2009) bu durumu “doğal kod değiştirme davranışı” olarak tanımlaması, bulgularla örtüşmektedir.

Öte yandan, katılımcıların %25'i Türkçeye yeterince hâkim olduklarını ve başka bir dile ihtiyaç duymadıklarını belirtmiştir. Bu grup, anadiline bağlılığını koruyan ve bilinçli bir dil tercihine yönelen bireyleri temsil etmektedir. Bu bireylerin aile ortamında Türkçeye daha yoğun biçimde maruz kaldıkları ya da dilin korunmasına yönelik özel bir eğitim süreci geçirdikleri varsayılabilir.

Genel tablo değerlendirildiğinde, dil karışımı davranışlarının tek bir nedene indirgenemeyeceği; bireysel yeterlilik düzeyi, sosyal çevre, alışkanlıklar ve iletişim kolaylığı gibi çok katmanlı etkenlerin bu davranışı şekillendirdiği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Almanya'da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşak Türk kökenli bireylerin dil tercihlerini, iki dillilik deneyimlerini ve anadil kullanımındaki değişimleri incelemek amacıyla yürütülmüştür. Elde edilen veriler, kuşaklar arasında belirgin dil farklılıklarının bulunduğunu; özellikle üçüncü kuşakta Almancanın baskın iletişim dili hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların çoğu hem Türkçeye hem de Almancaya iyi derecede hâkim olduklarını belirtmiş; ancak gündelik yaşamın birçok alanında Almancayı daha sık kullandıklarını ifade etmiştir. Medya, eğitim, teknoloji ve sosyal çevre gibi kamusal alanlarda Almancanın açık bir şekilde öne çıktığı görülürken, Türkçenin kullanımının daha çok aile içi etkileşim, dini ritüeller ve kültürel geleneklerle sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Belet'in (2009) çalışmasıyla da örtüşmektedir; söz konusu çalışmada Türkçenin daha çok özel alanlarda sürdürüldüğü, Almancanın ise kamusal hayatta tercih edilen başlıca dil olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin %73,4'ü, Türkçe konuşurken Almanca kelimelere başvurduğunu belirtmiştir. Bu, bireylerin aktif kelime hazinesindeki eksikliklerden ya da ortamın dil baskısından kaynaklı kod değiştirme davranışı geliştirdiklerini göstermektedir. Pilancı (2009), Almanya'daki üçüncü kuşak Türk gençlerinin neredeyse her cümlede en az bir yabancı kelime kullandığını ifade ederek bu durumu “yeni nesil dilssel melezleşme” olarak tanımlar.

Ayrıca elde edilen veriler, katılımcıların kendilerini en iyi ifade ettikleri dile ilişkin sıralamada Almancanın (%38,9) Türkçenin (%26,6) önünde yer aldığını ortaya koymuştur. Bu durum, bireylerin Türkçeyle duygusal bir bağ

sürdürmelerine karşın, düşüncelerini aktarma ve toplumsal etkileşimde bulunma konusunda Almancayı daha işlevsel bulduklarını göstermektedir. Tekin ve Sallabaş (2022), bu durumu “anadilin kültürel, baskın dilin ise işlevsel alanlarda ön plana çıkması” biçiminde değerlendirmektedir.

Bu bulgular doğrultusunda, Almanya’daki Türklerin çok dilli bir ortamda yaşamanın avantajlarını kullandıkları, ancak Türkçenin gelecekteki kuşaklarda korunabilmesi için aktif önlemler alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

Öneriler

Araştırma bulgularına dayanarak, Almanya’da yaşayan Türk bireylerin Türkçeyle bağlarını sürdürebilmeleri ve dilin kuşaklar arası aktarımının güçlenebilmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- **Aile İçi Dil Bilinci Geliştirilmelidir:** Ebeveynler, özellikle çocukların küçük yaşta anadiliyle daha güçlü bağlar kurabilmesi için evde sadece Türkçe konuşmaya özen göstermelidir. Kardeşler arası dil pratiği de bu bilincin parçası olmalıdır.
- **Anadil Okuryazarlığı Teşvik Edilmelidir:** Aileler Türkçe kitap okumaya özendirilmeli, evlerde anadili destekleyen okuma köşeleri oluşturulmalı, çocuklara yönelik hikâye yarışmaları ve Türkçe kitap kulüpleri kurulmalıdır. Bu, Aktürkoğlu ve Özyaydınlık (2017)’nin de önerdiği gibi, dilin zihinsel gelişimdeki rolünü destekleyecektir.
- **Kod Karışımına Müdahale Edilmelidir:** Çocuklar Türkçe ve Almanca’yı karıştırdıklarında bu durum yadırganmamalı ancak uygun yöntemlerle yönlendirilmelidir. Eksik kelimenin Türkçesi öğretilmeli ve dilsel farkındalık kazandırılmalıdır.
- **Kültürel Etkileşim Fırsatları Genişletilmelidir:** Türkiye ziyaretleri, çevrim içi kültürel etkinlikler, TRT’nin yurtdışındaki Türklere yönelik yayınları ve YouTube içerikleri gibi araçlarla çocukların Türkçeye maruz kalma düzeyleri artırılmalı, kültürel aidiyetleri desteklenmelidir.
- **Toplum Temelli Anadil Destek Programları Hayata Geçirilmelidir:** Almanya’daki Türk dernekleri ve eğitim kurumları bünyesinde Türkçeye yönelik atölye çalışmaları, dil kampları ve aile merkezli eğitim projeleri oluşturulmalı; bu girişimler kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenerek sürdürülebilir hâle getirilmelidir.
- **Anadil Statüsünün Simgesel Değeri Güçlendirilmelidir:** Türkçenin yalnızca bir iletişim dili değil, kültürel bir kimlik unsuru olduğu çocuklara anlatılmalı; dilin kişisel aidiyet ve toplumsal kökenle ilişkisi vurgulanmalıdır (Ertem, 2013).

Kaynakça

- Aktürkoğlu, B., ve Özyaydınlık, K. (2017). Almanya’da yaşayan Türk çocuklarının Türkçeye, Türkçeyi öğrenmelerine ve kullanmalarına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 2345–2356.
- Aksan, D. (1979). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim* (Cilt 1). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Altıparmak Yılmaz, D. (2018). *Göçmen kökenli çocuklarda iki dillilik ve eğitim başarısı üzerine bir değerlendirme*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

- Arslan, M. (2002). Yurtdışı işçi göçü bağlamında Almanya'daki Türk işçi çocuklarının eğitim ve uyum sorunları. In A. A. Dikmen (Ed.), *Kentleşme, göç ve yoksulluk* (ss. 81–104). İmaj Yayıncılık.
- Aypay, A., Cemaloğlu, N., Sarpkaya, R., Tomul, E., Baştürk, R., Ellez, A., ve Turgut, Y. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (A. Tanrıöğen, Ed.). Anı Yayıncılık.
- Başkurt, İ. (2009). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin kimlik problemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 81–94.
- Belet, Ş. D. (2009). İki dilli Türk öğrencilerin ana dili Türkçeyi öğrenme durumlarına ilişkin öğrenci, veli ve öğretmen görüşleri (Fjell İlköğretim Okulu örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 135–152.
- Bican, G. (2017). İki dilliliğin tanımlanması: Kuramsal tartışmalar ve güncel yaklaşımlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3), 204–219.
- Bican, G. (2019). Dil öğretiminde çok dilli bakış açısı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52(3), 943–966. <https://doi.org/10.30964/aucebfd.532374>
- Bican, G., ve Demir, N. (2018). Danimarka'da Türkçe-Danca konuşan öğrencilerin dil baskınlığının iki dillilik temelinde incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(194), 131–155. <https://doi.org/10.15390/EB.2018.7418>
- Çakır, H. (2016). İki dillilik bağlamında Türkçe-Almanca kod değiştirme: Almanya'da yaşayan Türk öğrenciler üzerine bir araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 4(15), 167–188.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi. (Orijinal çalışma 2007 yılında yayımlanmıştır.)
- Demirağ, Y., ve Kakışım, A. (2018). Göçmen çocukların anadillerine yönelik algıları: Almanya'daki Türk örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 7(4), 2040–2053.
- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (2018). *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Ertem, H. (2013). Kültürel kimlik ve anadil ilişkisi: Göçmen çocuklar üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 34, 113–128.
- Hasdemir, H., Karabeyeser, S., ve Karakoç, E. (2023). Almanya'daki Türk çocuklarının dil kullanımı ve kimlik algısı üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(93), 158–172.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach* (3rd ed.). SAGE.
- Noy, C. (2008). Sampling knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), 327–344. <https://doi.org/10.1080/13645570701401305>
- Okumuş, A. (2010). *Araştırma yöntemleri*. Türkmen Kitabevi.
- Okuyan, S., ve Özdemir, C. (2023). Almanya'da iki dilli yetişen Türk öğrencilere oyunlaştırma ile atasözleri öğretimi: Kelimelerle okey oyunu. *Journal of Research in Turkic Languages*. <https://doi.org/10.34099/jrtl.511>
- Özdemir, M., ve Coştu, Y. (2021). Almanya'daki Türk ailelerinde kimlik. In Y. Coştu (Ed.), *Kimlik ve toplum* (ss. 88–110). LAP LAMBERT Academic Publishing.
- Padem, H., Göksu, A., ve Konaklı, Z. (2012). *Araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. International Burch University.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). SAGE.
- Pilancı, H. (2009). Avrupa ülkelerindeki Türklerin Türkçeyi kullanma ortamları, sürdürülebilirlik imkânları ve koruma bilinçleri. *Bilig*, 49, 127–160.

- Şahin, B. (2018). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırılması: Kimlik ve aidiyet. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, 175–195.
- Şengül, K., ve Çetin, G. (2022). İki dilli Türk çocuklarının Türkçe öğrenme sorunları: Almanya örneği. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 18, 117–149.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2016). *Örneklendirilmiş bilişsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Tekin, E., ve Sallabaş, M. E. (2022). Almanya'da yaşayan Türk öğrencilerin miras dil olarak Türkçeye yönelik görüşleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(32), 165–175.
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative quality: Eight "big-tent" criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837–851. <https://doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Yasıl, R., ve Bakır, N. (2022). Düünden bugüne Almanya'daki Türklerin entegrasyon süreci. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 7(2), 115–132.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7–11.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Sorumlu Yazar Bilgileri:

Yazar ismi: Mehmet BİNGÖL
 Bölüm: Türk Dili ve Edebiyatı
 Fakülte: Eğitim ve Beşeri Bilimler Fakültesi
 Üniversite, ülke: International Burch University, Bosna Hersek
 Email: mehmet.bingol@stu.ibu.edu.ba

Lütfen alıntılayınız: Bingöl, M. ve Özdemir, E. D. (2025). Almanya'daki Türk Göçmen Ailelerde İki Dilliliğin Kültürel Kimlik ve Aile İçi İletişim Üzerindeki Etkisi. *Journal of Research in Turkic Languages*, 7 (2), 1-15. DOI: <https://doi.org/10.34099/jrtl.721>

Alındı: Mart 27, 2025 ▪ **Kabul:** Haziran 15, 2025